

9 ŚWIAT HELLENISTYCZNY

PRZYPOMNIJ SOBIE

1. Jakie były etapy kształtowania się potęgi Macedonii?
2. Które ziemie wchodziły w skład państwa Aleksandra Wielkiego?

ROZPAD IMPERIUM ALEKSANDRA

Śmierć Aleksandra Wielkiego w 323 r. p.n.e. zapoczątkowała proces rozpadu stworzonego przez niego imperium. Władca nie pozostawił po sobie następcy, który mógłby natychmiast – tak jak on po zgonie Filipa II – przejąć władzę. Jego syn Aleksander IV był małoletni, a przyrodni brat Filip III – niezdolny do sprawowania władzy. Aleksander nie zdążył też stworzyć lojalnej wobec imperium elity, mogącej w sytuacji zaistniałej po jego śmierci utrzymać jedność państwa. W najbliższym otoczeniu władcy nie brakowało ludzi ambitnych i zdolnych, ale żaden z nich nie miał tak silnej pozycji, aby jego władzę uznali pozostali. Wodzowie, czyli **diadochowie** (gr. *diadochoi* – ‘spadkobiercy’), przez kilkadziesiąt następnych lat toczyli ze sobą krwawe wojny – oficjalnie w imię zachowania jedności państwa, w rzeczywistości zaś o wielkość swoich posiadłości. Ludy wschodnie przyjęły wobec tych zmagających postawę bierną. Dopiero ok. 281 r. p.n.e. ostatecznie ustalili się podział polityczny świata powstałego na gruzach imperium Aleksandra. Egipcem władali **Ptolemeusze**, Macedonią – **Antygonidzi**, a Wschodem – **Seleukidzi**. W późniejszym okresie zmniejszył się stan posiadania tych ostatnich – ich władztwo ograniczyło się do Syrii. Powstały także nowe państwa, m.in. Attalidów w Pergamonie.

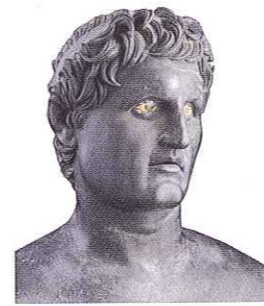
Lizymach był jednym z dowódców wojsk Aleksandra Wielkiego. Władal Tracją i Macedonią, a po bitwie pod Ipsos w 301 r. p.n.e. zajął także tereny w Azji Mniejszej. Zginął w 281 r. p.n.e. podczas bitwy, którą jego wojska stoczyły z armią innego z diadochów – Seleukosa I Nikatora.

■ rzeźba, ok. III w. p.n.e.

Ptolemeusz I Soter po śmierci Aleksandra Wielkiego przejął władzę w Egipcie. Uczestniczył w wojnach diadochów. Aleksandria za jego panowania stała się centrum kulturowym oraz gospodarczym. Był założycielem dynastii Ptolemeuszów, która rządziła Egiptem do 31 r. p.n.e.

■ rzeźba, ok. III–II w. p.n.e.

Seleukos I Nikator był jednym z diadochów, którzy po śmierci Aleksandra Wielkiego przejęli władzę w imperium. Uczestniczył w wojnach diadochów. Objął w posiadanie wschodnią część imperium Aleksandra Wielkiego. Założył dynastię Seleukidów.

■ rzeźba, Rzym, data powstania nieznaną

TEKST ŹRÓDŁOWY

WALKI DIADOCHÓW

Początki konfliktu diadochów opisał w II w. n.e. historyk Appian z Aleksandrii.

[Antygon – przyp. red.], ruszając przez Bramę Cylicyjską, zostawił w Gazie z wojskiem syna swego Demetriusza, liczącego wówczas około 22 lat, jako zabezpieczenie przed atakiem Ptolemeusza z Egiptu. Ptolemeusz odniósł jednak nad nim świetne zwycięstwo w bitwie pod Gazą, tak że młodzieniaszek uciekł do ojca. Ptolemeusz wysłał natychmiast do Babilonu Seleukosa, aby objął tam rządy, i dał mu w tym celu 1000 piechoty i 300 jeźdźców. Z tą nieznaczną garstką opanował Seleukos Babilonię, zwłaszcza że

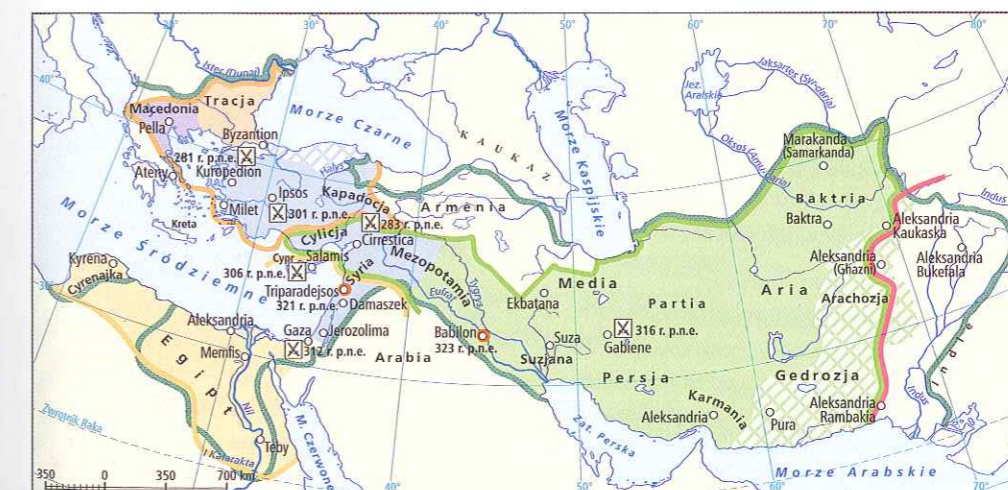
ludność zychliwie go przyjmowała, i wkrótce potem potężnie rozszerzył swe państwo. Antygon tymczasem odparł Ptolemeusza w bitwie morskiej koło Cypru [...]. Po tym wspaniałym zwycięstwie wojsko obwołało ich obu, Antygona i Demetriusza, królami [...]. Ale także i Ptolemeusza wojsko jego obwołało królem, żeby się nie zdawało, że przez tę klęskę jest gorszy od zwycięzców. [...] Za ich przykładem poszli inni i wszyscy z satrapów zostali teraz królami. [...]

Źródło: Appian z Aleksandrii, *Historia rzymska*, tłum. L. Piotrowicz, Wrocław 1957, t. 1, s. 259.

PRACA Z TEKSTEM ŹRÓDŁOWYM

1. Przedstaw okoliczności objęcia przez Seleukosa władzy w Babilonii.
2. Wyjaśnij, jak doszło do obwołania królami dawnych dowódców wojsk Aleksandra Wielkiego.

PODZIAŁ IMPERIUM ALEKSANDRA

granice imperium Aleksandra Wielkiego ok. 323 r. p.n.e.
 zachodnia granica imperium Maurjów ok. 305 r. p.n.e.

ziemie diadochów w przeddzień bitwy pod Ipsos (301 r. p.n.e.):

Seleukosa I	Antygona	Antypatra (od 316 r. p.n.e. Kasandra)
Ptolemeusza I	Lizymacha	

granice ziem diadochów w przeddzień bitwy pod Kurpedion (281 r. p.n.e.):

Seleukosa I	Lizymacha	Ptolemeusza
-------------	-----------	-------------

☒ 281 r. p.n.e. ważniejsze bitwy
 ○ 323 r. p.n.e. miejsca, w których dokonano podziału satrapii (z datami)

PRACA Z MAPĄ

1. Wskaż ziemie należące do poszczególnych diadochów przed 301 r. p.n.e.
2. Wymień miejsca najważniejszych bitew, do których doszło podczas wojen diadochów.

Królestwa hellenistyczne toczyły ze sobą liczne wojny. Kres tym zmaganiom położył dopiero podbój Bliskiego Wschodu przez Rzymian, który odbywał się stopniowo od II w. p.n.e. Elity społeczne i polityczne w tych państwach tworzyli Grecy. Z czasem określenie „Hellen” w coraz większej mierze oznaczało przynależność do greckiej kultury, a nie grupy etnicznej.

■ CECHY KULTURY HELLENISTYCZNEJ

Na ziemiach podbitych przez Aleksandra Wielkiego nastąpiła ekspansja kultury greckiej. Grecy osiedlali się w istniejących od dawna ośrodkach, a także założyli ok. 300 nowych miast o strukturze charakterystycznej dla *polis*. Wszędzie tam, gdzie tworzyły się większe skupiska Greków, budowano teatry, stadiony i gimnazjony, pełniące funkcje ośrodków wychowania oraz rozpowszechniania kultury greckiej. Jej zetknięcie się z tradycjami ludów wschodnich doprowadziło do wykształcenia się kultury hellenistycznej. Była ona zróżnicowana – co wynikało z odmiennych wpływów na poszczególnych obszarach, ale też w pewnym stopniu jednolita – ze względu na upowszechnienie się zuniformizowanej na rozległym obszarze, od Hiszpanii po Afganistan, kultury greckiej oraz języka „wspólnego”, nazywanego *koine*.

■ OŚRODKI KULTURY HELLENISTYCZNEJ

W epoce hellenistycznej Ateny – dotychczasowa intelektualna stolica świata greckiego – utraciły swoją pozycję na rzecz **Aleksandrii**, założonej w Egipcie przez Aleksandra Wielkiego. Pozostałe stolice państw hellenistycznych nie mogły równać się z tym miastem. Za sprawą Ptolemeusza I, założyciela dynastii, utworzono tam **Muzeum** (dosł. ‘stowarzyszenie czcicieli muz’). Skupiało ono literatów i uczonych, którym król zapewnił stałe wynagrodzenie, mieszkanie, bezpłatne wyżywienie oraz możliwość prowadzenia badań. Do ich dyspozycji oddano obserwatoria astronomiczne, ogrody botaniczny i zoologiczny, pracownie chirurgiczne oraz ogromną

WARTO WIEDZIEĆ

Skąd się wziął termin „hellenizm”?

Dla starożytnych Greków „hellenizm” oznaczał język i kulturę grecką. Współcześnie określa się tak okres od śmierci Aleksandra Wielkiego (323 r. p.n.e.) do podboju przez Rzym ostatniego hellenistycznego państwa – Egiptu (31 r. p.n.e.). W XIX w. terminu tego użył wybitny niemiecki uczyony Johann Gustav Droysen w *Dziejach hellenizmu*. Uznał on, że na ziemiach opanowanych przez Aleksandra w wyniku przenikania się języka greckiego z językami wschodnimi powstał „dialekt hellenistyczny”. Mieli nim mówić wspomniani w *Dziejach Apostolskich hellenistai*, których Droysen utożsamiał ze „zorientalizowanymi Grekami”, choć w rzeczywistości byli to mówiący po grecku Żydzi.

? Odszukaj w dostępnej literaturze i internecie informację o tym, dlaczego *Grupę Laokoona* uznaje się za kontrowersyjne dzieło czasów hellenizmu.

Grupa Laokoona należy do najwybitniejszych rzeźb z okresu hellenistycznego. Przedstawia Laokoona i jego synów zabijanych przez węże morskie. Dzieło charakteryzuje się niezwykłym realizmem i ekspresją.

■ rzeźba, Rzym, II w. p.n.e. – I w. n.e.

Bibliotekę Aleksandryjską, przechowującą w okresie świetności ok. 700 tys. zwojów papirusowych. Stała się ona największą skarbnicą kultury antycznej. Zgromadzono w niej prawdopodobnie wszystkie stworzone do tamtego czasu dzieła poetyckie, filozoficzne oraz retoryczne. Dzięki tym zasobom mogły się rozwijać różne dziedziny wiedzy, m.in. nauki ścisłe. W Aleksandrii położono podwaliny pod rozwój literaturoznawstwa, opracowano pierwsze krytyczne, opatrzone komentarzami wydania dzieł Homera, Hezjoda, Ajschylosa, Sofoklesa oraz Arystofanesa. Potrzeby dworu oraz mecenat królewski przyczyniły się do rozwoju rzeźby i architektury. Ptolemeusze ufundowali również w dzielnicy **Bruchejon** mniejszą bibliotekę, liczącą 50 tys. zwojów. Przeznaczono ją do użytku publicznego.

Pergamon został założony w V w. p.n.e. Jego rozkwit nastąpił w czasach hellenistycznych. Miasto rozbudowali wówczas w sposób planowy królowie z dynastii Attalidów. Mieścili się w nim: biblioteka, teatr, liczne świątynie, a także gimnazjon. Według starożytnych pisarzy udoskonalono tam produkcję pergaminu, który zawdzięcza mu swoją nazwę.

■ fotografia współczesna, Pergamon

Aleksandrię usiłowały naśladować stolice innych państw hellenistycznych. Ich władcy prześcigali się nie tylko w zdobywaniu bogactw i wznoszeniu wspaniałych budowli, lecz także w gromadzeniu dzieł literackich i naukowych oraz sprowadzaniu na swoje dwory uczonych, filozofów i poetów. Rezultaty tych wysiłków nie zawsze odzwierciedlały możliwości polityczne czy ekonomiczne dynastii. Nad należąca do potężnych Seleukidów Antiochią górował pod względem kulturalnym niewielki **Pergamon**. Wokół tamtejszej biblioteki skupili się uczeni prowadzący studia nad grecką prozą. Miasto słynęło też ze szkoły rzeźbiarskiej. Wielki ołtarz pergamoński należy do arcydzieł sztuki hellenistycznej.

■ LITERATURA OKRESU HELLENISTYCZNEGO

W okresie hellenistycznym upowszechniła się znajomość dzieł literackich dawnych autorów. Szczególną rolę odegrała tu Biblioteka Aleksandryjska, w której zebrano i skatalogowano całe wcześniejsze piśmiennictwo greckie. Powstała nowa dyscyplina naukowa – **filologia** (gr. *filologos* – ‘miłośnik słowa’). Uczeni prowadzili badania rękopisów i starali się ustalić oryginalne wersje tekstów klasycznych.

Sztuka wymowy nabrała charakteru popisowego. Stała się elementem wykształcenia – zwłaszcza przyszłych polityków. Poezję tworzoną w epoce hellenistycznej cechowały wyrafinowanie i uczoność. Nurt poezji erudycyjnej, pełnej odniesień do historii, geografii oraz mitologii, reprezentował **Kallimach**, twórca katalogu Biblioteki Aleksandryjskiej. Inne ukształtowane w tym czasie nurty wpłynęły na literaturę następnych epok. **Teokryt** (III w. p.n.e.) pisał sielanki, ukazujące szczęśliwe życie pasterzy i rolników, piękno natury oraz spokój wsi. Najwybitniejszym przedstawicielem historiografii hellenistycznej był żyjący w II w. p.n.e. **Polibiusz** z Megalopolis, autor *Dziejów*.

■ FILOZOFIA EPOKI HELLENISTYCZNEJ

Dzięki istnieniu Akademii oraz Liceum Ateny pozostały ważnym ośrodkiem myśli filozoficznej. Pojawiły się nowe kierunki: **stoicyzm** i **epikureizm**. Zwłaszcza pierwszy z nich cieszył się wielką popularnością aż do końca starożytności. Jego twórca, **Zenon z Kition**, nauczał w portyku (gr. *stoa*, stąd termin „stoicyzm”) na ateńskiej agorze. Głosił, że wszyscy ludzie są równi i mają obowiązki nie tylko względem rodziny oraz przyjaciół, lecz także wobec ojczyzny i całej ludzkości. Aby osiągnąć szczęście, powinni żyć aktywnie, w zgodzie z naturą, starać się wypełniać swoje powinności, działać dla dobra innych oraz uczestniczyć w życiu publicznym. Nie mogą natomiast poddawać się namiętnościom ani emocjom. Beznamiętną, zrównoważoną postawę do dziś nazywa się „stoickim spokojem”.

Zdaniem **Epikura z Aten**, żyjącego na przełomie IV i III w. p.n.e., człowiek jest tym szczęśliwszy, im mniej ma zmartwień oraz potrzeb. Dlatego należy unikać pogoni za przyjemnościami i powstrzymać się od udziału w życiu publicznym, niosącym ze sobą głównie kłopoty.

Zwolennicy **cynizmu** powtarzali za Antystenem z Aten, że jedyne dobro prowadzące do osiągnięcia szczęścia to cnota. **Diogenes z Synopy** ostentacyjnie gardził wartościami materialnymi oraz ogólnie przyjętymi normami. Wyrzekł się wszelkich dóbr, co miało mu zapewnić niezależność od zmiennych kolei losu. Podobno mieszkał w beczce. Mówiono, że wiódł „psi żywot” (gr. *kyon* – ‘pies’, stąd nazwa „cynicy”).

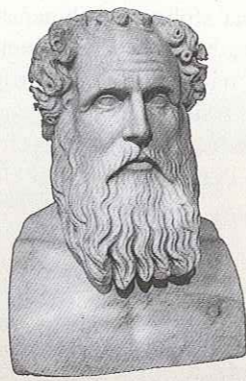
Pyrron z Elidy (IV/III w. p.n.e.) za warunek szczęścia uznawał spokój, który miało zapewnić zachowywanie postawy sceptycyzmu, czyli powstrzymywanie się od formułowania jakichkolwiek sądów. Zdaniem tego filozofa człowiek nie ma możliwości poznania obiektywnej prawdy.

■ Filozofowie z okresu hellenistycznego

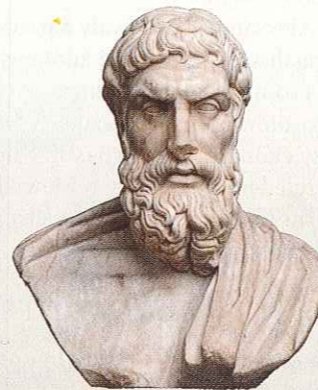
Diogenes z Synopy (ok. 413–323 r. p.n.e.) był przedstawicielem szkoły cyników. Ten wybitny filozof nie pozostawił żadnego dorobku teoretycznego. Swoje poglądy wolał wprowadzać w życie – żył w ubóstwie i otwarcie łamał normy społeczne. Głosił, że jedyną drogą do szczęścia jest powrót do natury.

■ ilustracja, Jean-Léon Gérôme, Francja, 1860 r.

Zenon z Kition (ok. 334–262 r. p.n.e.) był twórcą filozoficznej szkoły stoickiej. Zachęcała ona swoich adeptów do działań na rzecz społeczeństwa zgodnie z zasadami sprawiedliwości, szacunku wobec innych ludzi oraz rezygnacji z zabiegania o bogactwo i władzę.

■ rzeźba, Egipt, data powstania nieznana

Epikur (341–270 r. p.n.e.) założył szkołę filozoficzną, którą ze względu na miejsce prowadzenia zajęć zwano Ogrodem. Jako filozof nie uznawał powszechnie przyjętych norm, jednak postępował zgodnie z nimi, aby uniknąć przykrości, mogących uniemożliwić mu osiągnięcie szczęścia.

■ rzeźba, Rzym, I w. n.e.

? Jakie poglądy na temat udziału obywateli w życiu publicznym prezentowali Zenon z Kition i Epikur?

Nowe kierunki odzwierciedlały charakterystyczne dla filozofii epoki hellenistycznej poszukiwania sensu ludzkiej egzystencji. Wobec ogromu zachodzących zmian, nieustających wojen i nieprzewidywalnych wydarzeń wpływających na indywidualny byt każdego człowieka coraz częściej stawiano sobie pytania o możliwości i kierunki jego działań. Ślady takich rozważań można odnaleźć w sztuce, literaturze oraz religii omawianej epoki.

■ SZTUKI PLASTYCZNE

Najważniejsze ośrodki rozwoju rzeźbiarstwa okresu hellenistycznego znajdowały się w Pergamonie, Aleksandrii i na Rodos. Tamtejsi artyści nie tylko czerpali z dawnych wzorców, lecz także tworzyli dzieła o nowatorskiej formie. Podejmowali nowe tematy, takie jak życie codzienne i natura. Sztukę hellenistyczną cechowała ogromna różnorodność, wynikająca z wielości tradycji, do których nawiązywały jej dzieła. Przy omawianiu rzeźby hellenistycznej używa się określeń odnoszących się do późniejszych epok z historii sztuki. Jeśli chce się podkreślić dynamizm i patetyczność przedstawień, mówi się o „greckim baroku” (np. *Grupa Laokoona*). **Akademickie** kontynuacje klasycznych tradycji określa się jako „grecki klasycyzm” (np. *Wenus z Milo*). Chcąc zaakcentować finezję i subtelnosc wyrazu dzieł, można posłużyć się terminem „greckie rokoko” (np. *Afrodyta*).

WARTO WIEDZIEĆ

Ołtarz pergamoński

Największy spośród ołtarzy powstałych w starożytności poświęcony został Zeusowi i Atenie. Ufundował go władca Pergamonu w latach 180–159 p.n.e. Jest uważany za szczytowe osiągnięcie sztuki hellenistycznej. Jego najważniejszy element stanowi fryz o długości 120 m i szerokości 2,3 m, ukazujący gigantomachię, czyli walkę bogów z gigantami.

Fragment fryzy: Atena (w centrum) chwytą za włosy giganta Alkyoneusa, aby oderwać go od ziemi – źródła jego siły i życia. W prawym dolnym narożniku widać zrozpaczoną Geę, matkę gigantów.

W średniowieczu ołtarz uległ zniszczeniu, a w XIX w. został odnaleziony przez niemieckich archeologów i zrekonstruowany. Obecnie można go oglądać w Muzeum Pergamońskim w Berlinie.

? Dlaczego ołtarz pergamoński jest uznawany za wybitne dzieło sztuki antycznej?

■ RELIGIA I KULT WŁADCÓW

W okresie hellenistycznym w świecie greckim była nadal żywa wiara w dawnych bogów. Obok nich pojawili się również nowi, przejęci od innych ludów, np. Ammon, czczony w sanktuarium w libijskiej oazie Siwa, utożsamiany przez Greków z Zeusem. Zaczęto łączyć cechy bóstw greckich i wschodnich (zjawisko to jest przykładem **synkretyzmu**). W ten sposób ukształtował się m.in. kult Sarapisa (Ozyrysa–Apisa). Popularność zdobywały bóstwa, które zapewniały ludziom ochronę oraz odpowiadały na ich najistotniejsze pytania. Nieprzypadkowo rozwinął się m.in. kult Tyche – bogini ślepego losu. Były to również czasy świetności sanktuariów uważanego za uzdrowiciela boga Asklepiosa w Epidauros i na Kos.

Nowym zjawiskiem dla Greków stał się **kult władców**. Greckie miasta – w zamian za uzyskane lub obiecane im łaski – przyznawały królom zaszczyty należne bogom. Sami władcy również ustanawiali państwowy kult swojej osoby albo poprzedników. Służyło to sakralizacji władzy, dodawało jej prestiżu, a także stanowiło element monarchii absolutnej. Na cześć królów budowano świątynie, tworzone posągi, składano ofiary oraz urządzano specjalne uroczystości. Ubóstwiony władca zajmował szczególną pozycję między bogiem a człowiekiem. Jako bóg przyjmował ofiary, jako człowiek zaś je składał. Taki sprzeczny z tradycyjną religijnością grecką kult na dużą skalę rozwinął się w państwach Ptolemeusza i Seleukidów, nigdy natomiast nie przyjął się w Macedonii.

Antioch I, król Kommageny był władcą hellenistycznym, który już za życia wprowadził boski kult swojej osoby. Z jego polecenia na górze Nemrut wzniesiono potężny kurhan, otoczony monumentalnymi, mierzącymi 8 m posągami władcy, członków jego rodziny i greckich bogów. Obiekt miał świadczyć o boskości Antiocha I i utrwalić na wieki pamięć o nim.

■ rzeźba, Turcja, I w. p.n.e.

TEKST ŹRÓDŁOWY

KULT WŁADCY

W królestwach hellenistycznych poddani oddawali panującym boską cześć. Przywołana pieśń śławi Demetriusza Poliorketesa, od 294 r. p.n.e. króla Macedonii.

*Oto największy i najmiłszy z bogów
Dziś wita nasze miasto!*

*Demeter bowiem wraz z Demetriuszem
Srowadza czas łaskawy.*

*Ona przybyła, by misterium Kory
Święte tutaj odprawić,*

*A on radosny jak się Bogu godzi,
Piękny i uśmiechnięty,*

*W gronie swych dworzan i przyjaciół jak
gwiazdy*

Świeci podobny słońcu.

*Oto, potężny synu Posejdona
I Afrodyty, witaj!*

*Inni bogowie są bardzo daleko,
Albo uszu nie mają,*

*Albo ich nie ma, lub nie dbają o nas!
Ale ciebie widzimy!*

*Nie z drzewa ani z kamienia – tyś żywy,
Do ciebie się modlimy!*

*Prosimy cię o pokój, o boże najmiłszy,
Ty możesz to uczynić! [...]*

Źródło: Athenajos, *Uczta mędrców*, tłum. A. Świderkówna, M. Borowska, K. Holzman, [w:] *Wybór źródeł do dziejów starożytnej Grecji i hellenizmu*, red. A. Mączkowska, Warszawa 1983, s. 237–238.

PRACA Z TEKSTEM ŹRÓDŁOWYM

1. Wymień cechy przypisywane Demetriuszowi w przytoczonym tekście.
2. Wyjaśnij, dlaczego Grecy modlili się do Demetriusza, a nie do bogów.

■ DZIEDZICTWO EPOKI HELLENISTYCZNEJ

Kultura hellenistyczna stanowiła fundament przyszłej kultury grecko-rzymskiej. To właśnie za pośrednictwem kultury hellenistycznej Rzymianie poznali dorobek cywilizacji greckiej. Odkrywanie Grecji klasycznej i archaicznej rozpoczęło się dopiero w XIX w. n.e. wraz z rozwojem badań naukowych nad starożytnością. Do tej pory Grecję antyczną postrzegano właśnie przez pryzmat hellenizmu i tego, co przejął on z wcześniejszych epok. Po czasach hellenistycznych również pozostała cenna spuścizna, która na długo – lub nawet na stałe – wpisała się w dzieje cywilizacji europejskiej. Postęp nauki stał się wówczas możliwy m.in. dzięki wykorzystaniu dokonań ludów Bliskiego i Środkowego Wschodu, np. osiągnięć matematyków oraz astronomów z Egiptu i Mezopotamii. Pochodzący z Aten **Euklides** (IV/III w. p.n.e.) zebrał wiedzę Greków z dziedziny matematyki w używanym przez wiele następnych pokoleń podręczniku do geometrii, zatytułowanym *Elementy*. **Archimedes z Syrakuz** (III w. p.n.e.) określił przybliżoną wartość liczby pi, sformułował podstawy statyki i hydrostatyki, prawo wyporu (nazwane jego imieniem), zasadę dźwigni oraz prawo równi pochyłej. **Eratostenes z Cyreny** (III w. p.n.e.) obliczył obwód kuli ziemskiej, a **Hipparchos z Nikai** (II w. p.n.e.) był twórcą siatki współrzędnych i wymyślił sposób określania długości geograficznej.

Grecy rozwinęli także astronomię. **Arystarch z Samos** (III w. p.n.e.) przeciwstawił obowiązującej wówczas koncepcji geocentrycznej, sytuującej Ziemię w centrum świata, model heliocentryczny, zgodnie z którym w centrum tym znajduje się Słońce.

Archimedes miał odkryć podczas kąpieli podstawowe prawo hydrostatyki i z radosnym okrzykiem *Heureka!* ("Znalazłem!") wybiec nago na ulicę. Zasada ta została później nazwana prawem Archimedesesa. Na nowożytnym rycinie przedstawiono również królewską koronę. To właśnie w trakcie badania składu kruszcu użytego do jej wykonania Archimedes miał dokonać swojego najsłynniejszego odkrycia.

■ drzeworyt kolorowany, Niemcy, 1547 r.

ĆWICZENIA

1. Przedstaw sytuację polityczną w imperium Aleksandra Wielkiego po śmierci tego władcy.
2. Wymień cechy charakterystyczne porządku społecznego i ustroju politycznego państw hellenistycznych.
3. Omów największe osiągnięcia filozofii i sztuki epoki hellenistycznej.
4. Scharakteryzuj nowe zjawiska religijne, które pojawiły się w okresie hellenistycznym.

DLA ZAINTERESOWANYCH

E. Wipszycka, *Historia starożytnych Greków. Okres hellenistyczny*, t. 3, Warszawa 2011.

Nike z Samotraki, znaleziona w 1863 r., jest jedną z najsłynniejszych i najbardziej rozpoznawalnych rzeźb na świecie. Obecnie można ją podziwiać w paryskim Luwrze.

■ rzeźba marmurowa, Grecja III-II w. p.n.e.